

واژه‌های ویژه (۲)

مهوش زابلی

اشاره :

این مجموعه «ترکیب» و «اصطلاح» در گویش نهاوندی را قبلاً سرکار خانم مهوش زابلی دبیر زبان و ادبیات فارسی اهواز جهت درج در فرهنگان ارسال داشته‌اند و استاد کرم‌خدا امینیان عضو هیئت تحریریه‌ی مجله، ضمن ملاحظه‌ی آن حدود بیست مورد آن را با توضیحات و مثال‌هایی برای چاپ آماده کردند که در فرهنگان ۱۸ (واژه‌های ویژه) چاپ شد.

اکنون جهت آشنایی همشهریان گرامی با کل مجموعه، به درج کامل آن می‌پردازیم و ضمن تشکر از ایشان توجه خوانندگان محترم را به توضیحات زیر جلب می‌نماییم :

۱- تعداد قابل توجهی از این مجموعه از نوع «اتباع» هستند. همان طور که در فارسی گفته می‌شود «هرج و مرج»، «آخم و تخم» و «خِرت و پرت» در گویش نهاوندی هم می‌گویند «پالا مالا» (پالا = کفش)، «کِب رِب» و «سرخ پُرخ». فرهنگ معین در تعریف اصطلاح «اتباع» گفته است :

دو لفظ پی یک‌دیگر آوردن بر یک‌روی و لفظ دوم تأکید معنی لفظ اول باشد.

۲- مواردی از این مجموعه که از فارسی به این گویش وارد شده‌اند، نظیر «آلاف والوف» و در واقع برخاسته از این گویش نیستند، حذف گردیده است.

۳- مجموعه‌ی ارسالی فاقد معنی این ترکیب‌ها و کاربرد آن‌ها در جمله بود. امید است اقدام بعدی نویسنده‌ی محترم این باشد که پس از دریافت نقدها و اصلاحات تکمیلی و پیش‌نهادی، نهایی شده‌ی این مجموعه را همراه با معنی و کاربرد آن ارائه دهند. «فرهنگان»

pālā mālā	پالا مالا	āj - e - merij	آج مریج
pete panamesa	پت پنمسه	āxer domāxer	آخر دماخیر
pete priz	پت پریز	ārā birā	آرا بیرا
pīt-e paru	پیت پرو	ālā pālā	آلا پالا
perte pis	پرت پیس	ete aynel	ات اینل
pesela panomaki	پسله پنمکی	atama matama	اتم متم
pete loč	پت لچ	ešgesa vešgesa	اشگسه وشگسه
pīt-e rit	پیت ریت	esbi vāš	اسبی واش
paxša maxša	پخشه مخشه	ev zilimbev	اوز یلیمبو
pišdeli pišdew	پیشدلی پیشدو	elāji belāji	الاجی بلاجی
pete pan	پت پن	ele āzā	ال آزا
pā pālā	پا پالا	everdo bord	اورد بُرد
per peruk	پر پروک	bāro bār-xona	بار بارخن
pīta bora	پیتِه بُر	bār-o bonjol	بار بُنجل
pīta palu	پیتِه پلو	bet e bur	بت بور
ta tuvāl	ته تُوآل	bet-e bizār	بت بیزار
tayt-e tiyār	تخت تیار	barf o bo	ترف ب
tap-e cu	تپ کو	beleng beleng	بلنگ بلنگ
tere tonek	تر تَنک	bu berang	بو برنگ
tere tāyfa	تره طائفه	bel-e bāzi	بل بازی
taynela jerjer	تینله جر جر	bij-e baj	بیج بیج
tičsa vičsa	تیچسه ویچسه	bel-e bārik	بل باریک
		biyār-o bavar	بیار بُور
		bal-o verdār	بل وردار

čefte čelik	چِفْتِ چَلِيك	tayn e torš	تَيْنِ تَرَش
čerke čòvāl	چِرَكِ چَوَال	terk-e tamis	تِرَكِ تَمِيس
čerke čula	چِرَكِ چُول	tele giya	تَلِ گِيهه
čapeli čavāša	چاپِلِي چَواشه	tiz-e ban	تِيزِ بَن
čeze berij	چِزِ بَرِيچ	tof-e taf	تُفِ تَف
čeze lāra	چِزِ لَارَه	tar-e tiz	تَرِ تِيز
čeyn-e čòšl	چَيْنِ چَوَال	telišesavelišesa	تَلِشِسَه وَلِشِسَه
češe čār	چِشِ چَار	tif-e taf	تِيفِ تَف
čòsān fesān	چَسَانِ فِسان	teliq velig	تَلِيقِ وَلِيق
čeze vez	چِزِ وَز	teliqesa veliqesa	تَلِيقِسَه وَلِيقِسَه
čeyne reynaki	چَيْنِ رِينَكِي	tala tapi	تَلَه تَپِي
čeq-e puq	چَقِ پُوق	terikā terik	تَرِيكَا تَرِيك
čos-e čas	چَسِ چَس	tamärzuderälzu	تَمَارز و دِلالرزو
čel-e vel	چِلِ وَل	jerti ferti	جِرْتِي فِرْتِي
čerk-e čaxmīla	چِرَكِ چَخْمِيلَه	jeke jāro	چِكِ چَارو
ček-e čena	چِكِ چَنَه	jek-o bok	چِكِ بَك
čerk-e čaqāl	چِرَكِ چَقَال	jom-e jil	چِمِ جِيل
xāše piš	خاشِه پِيش	jonā lek	چُنَا لِك
xet-e xerāv	خِتِ خِرَاو	jit-e fit	جِيْتِ فِت
xet-e xarra	خِتِ خَرَّ	jit-e jat	جِيْتِ جَت
xete xers	خِتِ خَرَس	jiq-e jaq	جِيغِ جَغ
xers-e xamirs	خِرَسِ خَمِير	hāl-o hereng	حَالِ هِرَتِك
xarra xassa	خَرَه خَسَه	čāl-o polòk	چَالِ پُلُوك
xošeli xošo	خُشَلِي خُش	čereqe poruq	چِرَقِ پُرُوق

ser e sātūr	سِر ساتور	xona zeneyi	خَنَه زِنَه‌ای
sāya barafdev	سای بَر آفدو	xana zipo	خَنَه زِیپَ
sar-o čāršev	سَر چارشو	xelle xass	خِل خَسَ
sorxe porx	سُرخ پُرخ	deresa veresa	دِرِسَه وِرِسَه
soke nok	سُک نُک	dar-e deyrā	دَر دِیْرَا
sīte sat	سیت سَت	dār-o divār	دَار دِیْوَار
soxda berešda	سُخْد پُرشْد	dalxo do	دَلخ د
sorx e lij	سُرخ لِیج	dev devaki	دِو دِوکی
sar-e gis	سَر گِیس	dam-e doru	دَم دُورُو
sar-o češ	سَر چِش	dimbeli dimbev	دِیْمبِلی دِیْمبِو
sangela sā	سَنگِلَه سا	dor e šor	دَر شَر
siyā teva	سیا تِوَه	dom e dil	دَم دِیل
sonela gonela	سَنَلِش گَنِلَه	dele dores	دِل دِرِس
seng e sang	سَنگ سَنگ	dore dar	دَر دَر
šor e dor	شَر دُر	roče poč	رُچ پُچ
šene riz	شِن رِیز	rāq-e pāq	رَاقِ پَاق
šete šer	شیت شِر	revi čevi	رِوی چِوی
šete šeyesa	شیت شِی سَه	rì riyāti	رِی رِیاتی
šepili šipev	شِیپِلی شِیپِو	rāvo ruva	رَاو رُوو
šeriq-o poroq	شِرِیق پُروِق	reve čev	رِو چِو
šere der	شِر دِر	zerk e zena	زِرک زِن
šon-o kul	شَن کُول	zerk e perk	زِرک پُرک
šort-o gom	شَرْت گُم	zìr e zavar	زِیر زَوَر
šere šovāl	شِر شِوَال	zot e čot	زَت چَت
šerpe kot	شِرپ کَت	zard-o zolāl	زَرْد زَلَال
šert-e šert	شِرْت شِرْت	zert-e zòrt	زِرْت زَوَرْت

kez-e kavāv	کز کووا	šalam šurvā	شلم شوروا
kez-e berij	کز بریج	šor-e šor	شر شر
kez-e kur	کز کور	šet-e šalaxda	شت شلخد
kot-e mot	کت مت	šin-o atar	شین اتر
ket-e kār	کت کار	ama tapa	عم تپه
kert-e kert	کرت کرت	arra korra	عر کره
kal-e kom	کل کم	qāz-o qolang	غاز قلنگ
kox-e kax	کخ کخ	qāz- o quz	غاز قوز
kep-e rep	کپ رپ	fane fit	فن فیت
kef-e kef	کف کف	finge fang	فینگ فنگ
korč-e korč	کرچ کرچ	Fis-o čos	فیس چس
keše dong	کش دنگ	qer-e fer	قر فر
kerča lila	کرچ لیله	qa qovāl	ق قوال
get-e fet	گت فت	qanj-e qozār	قنج قزار
gare gol	گر گل	qāp-e qol	قاب قل
gol-e gis	گل گیس	qit-e qazā	قیت غذا
gala milof	گله میلف	qol-e manqal	قل منقل
gol-e pis	گل پس	qort-e qort	قورت قورت
gel-e gašt	گل گشت	qel-e qajari	قل قجری
gan-e gotāl	گن گوتال	qeyma qeyma	قیمه قیمه
ganesa manesa	گنسه منسه	qolf-o ban	قلف بن
geč-e paru	گچ پرو	ket-e kona	کت کنه
gel-e garde	گل کرده	košeli košo	کشلی کش
gerd-e por	گرد پر	kert-e kegāš	کرت کلاش
		kar-o gij	کر گیج

mele- mus	مِلِ مَوْسِ	gošg-e pešk	گَشْگِکِ پَشْک
mof-e tof	مُفِ تُفِ	gir-e gerā	گِیرِ گِیرَا
mof-e mof	مُفِ مُفِ	gerč-e giyāko	گِیرِچِ گِیَاکِ
mòs-e mas	مُوسِ مَسِ	gan-e man	گَنِ مَنِ
met-e mora	مِیتِ مَرَه	gal-i gali	گَلِیِ گَلِیِ
norč-e norč	نُورِچِ نُورِچِ	gel-e gal	گَلِ گَلِ
nek-e nu	نَکِ نُو	girva ri	گِیرِوَه رِی
nek-e nāl	نَکِ نَالِ	girva nika	گِیرِو نِیکِ
nìz-e naz	نِیزِ نَزِ	gonel-o sonel	گَنِیلِ سُنِیلِ
ney vey	نِیِ وِیِ	lat-e lit	لَاتِ لِیتِ
neyya veyya	نِیِیِ وِیِیِ	left-e lis	لِفتِ لِیسِ
var-o domā	وَرِ دَمَا	loč-e lev	لُچِ لَو
var-e ri	وَرِ رِی	loč-e lapur	لُچِ لَپُورِ
vara vila	وَرِ وِیلِ	let-e laqaru	لِتِ لَقَرُو
vet-e veylo	وِتِ وِیلِ	leyn-ey laqa	لِینِ لِقِ
vet-e vešil	وِتِ وِشِیلِ	lev-e loč	لَوِ لُچِ
verteli vertev	وِرْتِلیِ وِرْتِوِ	lorte port	لُرتِ پُرتِ
vāzan darvāz	وَاژَنِ دَرَوَازِ	lak-o lor	لَکِ لُورِ
viris-o baniš	وِیرِیسِ بَنِیشِ	lus-e las	لُوسِ لَسِ
hār-e tār	هَارِ تَارِ	lāf-o nāli	لَاَفِ نَالِیِ
hāš-e rit	هَاشِ رِیتِ	lārk-e lārk	لَارِکِ لَارِکِ
hātv-o hutā	هَاتَا وَ هُوتَا	luq-e laq	لُوقِ لِقِ
hapeli hapev	هَپِلیِ هَپِوِ	lize lona	لِیزِ لَنَه

hol-e mačul	هل مجول	lij-e vij	لیج ویج
havār-e dād	هوار داد	lat-e kot	لت کت
hovl-e palaki	هول پلکی	mard-e meymo	مرد میم
hišd-e hašd	هیشد هشد	merč-e mi	مرچ می
		meng-e meng	منگ منگ

در خاتمه چند جمله به گویش نهاوندی را ملاحظه می کنید که به دلیل واج آرایبی و ترکیب خاص کلمات، زیبا و آهنگین تلفظ می شوند و بازگو کردن آن ها خالی از لطف نیستند:

radam biyem bām.

۱ - ردم بییم بام.

pa lang ši? ma langetem.

۲ - پلنگ شی؟ ملنگیم.

lafī fof-e laf-e pāesāl āmā.

۳ - لفی لف لف پارسال آما.

nāy, nāy, nanāy nanāy

۴ - نای، نای، نای، نای.

merkem keres.

۵ - مرکم کرس.

ma langetem pa lange ši?

۶ - ملنگیم پلنگ شی؟

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی